

Dugo smo, barem pola sata, stajali i čekali da se na pokretnoj traci, ispod natpisa Zagreb, pojave naše torbe i koferi. Ali traka se, onako prazna, vrtjela do u beskraj, a mi smo, kao hipnotizirani, pratili svatko svoju mrlju ili ogrebotinu, sve zamišljajući da će nam se tu, možda u nekoj dalekoj budućnosti, pojaviti prtljaga, te naše drage osobne stvari, koje možda i ne bismo prepuštali slučaju i pokretnim trakama rimskoga aerodroma, nego bismo ih nagurali u avionsku kabinu, u prostore za ručnu prtljagu, samo da nije tih čudnih pravila rođenih mitskoga Jedanaestog rujna, prema kojima i Kenzo dezodorans u spreju može biti ubojito sredstvo Al Kaide u borbi protiv slobode i demokracije, pa je onda na čovjeku da bira hoće li smrdjeti po Italiji ili će svoj Kenzo od sada do vječnosti iščekivati uz pokretnu traku Fiumicina.

Vjerojatno bismo čekali i sada, dok vi ovo čitate, da se među nas pedesetak letargičnih nije zatekla jedna malena, okrugla Dalmatinka, sva nalik onoj lopti za aerobik, pa je hitro odskakutala do prvoga šaltera i vedro pročavrljala s aerodromskom službenicom, koja je zatim nešto kratko otipkala na tastaturi svoga kompjutera i kratko presudila: Mumbai!

Kako sad Mumbai?

Lijepo, naša prtljaga se već odavno, prije onih pola sata, pojavila na traci iznad koje piše Mumbai, i od tada se u beskraj okreće, tako sama i napuštena.

Tu se većina razljutila, krenuli su psovati, svatko na svome jeziku, neki su se ljutili i na Dalmatinku, jer nije ranije otišla pitati, ali ja se nisam nimalo ljutio. Bio sam fasciniran Mumbaijem, i zamišljao sam kako se, možda, moja torba u ovome kratkom vremenu prošetala svijetom, stigla do Indije - u koju ne namjeravam ići jer mi je to daleko i jer zazirem od turističkih putovanja - i već se vratila. Ako i nije bila u Indiji, nekako kolumbovski djeluje to što se pojavila na traci iznad koje piše Mumbai.

&&&

Dugo, već jako dugo voze me autom, po prstenu oko Rima. Pet je sati, najgora prometna špica, a moji zdvojni domaćini to mi pokušavaju objasniti, ispričavajući se po stotinu puta, baš kao da je njihova krivnja što je Talijana tako puno i što su se svi, evo baš danas, odlučili voziti rimskim prstenom, kao po ringišpilu, sve dok im se ne zavrti i ne izlete jedan za drugim s ceste.

Meni je lijepo, uživam u toj sporoj vožnji, u licima ljudi za upravljačima automobila, u kamionima, šleperima i policijskim ophodnjama, i kao da sam u onom divnom, šašavom filmu Federica Fellinija iz 1972, snimanom baš tu, na

---

ovome prstenu, po kojemu se mi sad vozimo, za vrijeme tadašnjih popodnevnih špica.

Ne govorim im ništa o tome, jer nema smisla. Kada se čovjek svakodnevno vozi rimskim prstenom, tada mu ne bi bilo lako zamisliti da ta vožnja ikoga može podsjećati na Fellinijev film. A i taj Fellini, vjerojatno ga drugi više vole nego što ga vole Talijani, pogotovu Rimljani. Prirodno je da tako bude.

&&&

Noć je u Cassinu.

Noću veliki gradovi djeluju većima nego što jesu, dok se mali gradovi čine manjim nego što jesu.

Cassino je mali.

Sutra će đaci ugostiteljske škole kuhati hrvatska jela, u čast našega književnoga i diplomatskog izaslanstva. Banket će se odvijati u dvorištu memorijalnog muzeja, koji korak od prodavaonice suvenira, u kojoj se, između ostaloga, mogu kupiti majice sa amblesima vojnih jedinica što su se na savezničkoj strani borile za Cassino. Među njima su istaknuto mjesto imali Poljaci. Bilo je to davno, već toliko davno da osjećam blagu nelagodu dok na predavanju, pred učenicima lokalnih škola, govorim o našim nedavnim balkanskim ratovima, koji su bili tu blizu, odmah preko mora. Tako su i nama, prije tridesetak godina, dok smo išli u osnovnu školu, stari partizanski heroji živo pripovijedali o ratu, kao da se dogodio jučer. Bila nam je dosadna ta njihova priča, davnim nam se činio njihov rat i nekako nam se činilo da više nikada neće biti nikakvih ratova.

&&&

Cassino je već na jugu Italije, a malo gdje je život po mjeri čovjeka i njegove naravi kao na jugu. Svakom, a pogotovu talijanskome jugu.

Nakon predavanja se ide na ručak, ali to će potrajati, jer svi stoje na pločniku, nitko se ne miče i ne polazi, nikome se ne žuri, nego priča traje, sitno čavrljanje traje, i to produžava vrijeme, na neki način produžava i život, jer dok negdje na sjeveru, u nekome Milanu, nekoj Švedskoj ili nekom Zagrebu, narod bezglavo žuri, sustižući vlastitu sjenu, i proleti im tako u trenu zemaljsko bivanje, na jugu ljudi sporije idu, duže stoje na jednome mjestu, i puno duže žive. Ustvari, možda prožive isti broj godina, ali prema subjektivnom doživljaju te godine duže traju. A subjektivni doživljaj je, naravno, mjera života.

Nakon jednoga i pol dana lako mi je zamisliti da sam se rodio u Cassinu. Žao mi je što nisam.

&&&

Monte Cassino, gore visoko iznad grada, temperatura je niža barem pet-šest stepeni. Benediktinski samostan, u bombardiranjima s kraja rata do temelja razrušen, a zatim nanovo sagrađen, kamen po kamen, onakav kakav je nekada bio.

Gledam kip svetoga Benedikta, poklon njemačkoga kancelara Adenauera, u znak izmirenja, u ime duhovnoga bratstva, ili samo zato da se politikom razumijevanja pokuša popraviti ono što je zapravo nepopravljivo. Bez obzira na sve, mrtvi će zauvijek ostati mrtvi. Žal za njima počinje kopniti kako vrijeme teče, i već je prošlo toliko godina i desetljeća da bi danas vjerojatno bili mrtvi i da nisu tada ubijeni. Istina, u stoljeću pokretnih slika svaka je povijesna emocija trajnija, jer svijet prethodnih generacija biva sačuvan u živome obliku. Ili u onome obliku koji oku i uhu pruža iluziju života.

Kod staroga benediktinca kupujem suvenire. Krunicu i kip njegova sveca. Upozorava me da pazim na Benediktov skiptar, jer je načinjen od lomljivog materijala. Obećavam da ću paziti, baš kao da mu time činim uslugu i kao da nije riječ o turističkome suveniru, nego o nečemu što je puno vrednije.

&&&

I povratak, niz serpentine ispod benediktinske opatije, dolje u dolinu, u Cassino našega doba, neutvrđeni i nebranjeni gradić. Sutra odlazim, i već mi je žao. Moja torba je sve vrijeme čamila u mraku hotelske sobe i nije vidjela to čudo veće od Mumbaija.